

Filozofie obrany

V současné době procházíme obdobím, kdy vstoupila v platnost národní obranná strategie, intenzivně se pracuje na přípravě koncepce výstavby AČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005 a probíhají pracovní jednání o vstupu ČR do NATO. Veškerá tato činnost, včetně již zpracovávaných dokumentů, však vyžaduje teoretické podklady, které jsou zdrojem poznatků a zkušeností, umožňující kvalitně formulovat myšlenky v následných dokumentech. Lze jich využít také k tomu, aby bylo možné pochopit, z čeho se při tvorbě dokumentů vychází a z čeho by se mělo vycházet při další práci. To vše by mělo patřit do sféry „filozofie obrany“, tedy odpovídajícího poznání pro řešení daného problému.

Obranu musíme vidět dvojnásobem. Jako obranu státu a jako specializovaně vymezenou vojenskou činnost. Tyto dvě podoby by se neměly zaměňovat.

Obranu státu, tedy i ČR, bychom měli chápat jako obranu jeho zájmů, svrchovanosti, existence, obyvatelstva a majetku, jeho hodnot. Toho lze dosáhnout zapojením mnoha komponentů, které se budou připravovat a v případě potřeby podílet na řešení potenciálních rizik, ohrožení či napadení. Mezi takové patří zahraničně politický, ekonomický, vnitřně bezpečnostní a vojenský komponent. V posledních letech se společně zahrnovaly pod pojmem „strategická obrana“. Obrana státu je řešena v národní obranné strategii. Právě zde je patrné, jak je potřebný ucelený teoretický podklad, filozofie obrany. Název tohoto dokumentu není typický pro ČR, spíše se jedná o doslovný překlad amerického názvu, kde se pojem „národní“ cituje neustále. Vhodnější by mohl být např. název „strategie obrany ČR“.

Vymezenou vojenskou činností chápu použití armády v obranné operaci. V laické veřejnosti a bohužel i v oficiálních vyjádřeních se slovo obrana často spojuje pouze s armádou. Proto kladu důraz na pochopení vnitřní odlišnosti.

Každé válce či ozbrojenému konfliktu předchází narůstání napětí až po ohrožení a krizi. Existují rizika, která mohou být příčinou zvyšování napětí. To jsou pojmy, používané od roku 1990. Mělo by se zvážit, zda je rozdíl mezi rizikem a ohrožením. Podle mého názoru je riziko nejnižší stupeň, nejobsáhlejší, se svými prvky, příčinami a možnostmi řešení. Teprve až se riziko začne naplňovat, stává se ohrožením, ale vždy pro někoho konkrétního. Filozofie obrany by měla vycházet z obecného stanovení rizik a potenciálních ohrožení. Ta se budou konkretizovat až v následných dokumentech.

Pro současnou dobu je charakteristická změna ve vztahu k obraně obecně i k použití armády. Vedla k tomu nová teorie poznání, vycházející z hodnocení situace. Chci to doložit na myšlence z článku *Das Wohl des Soldaten im Blick* (časopis *Information für die Truppe* 3/1997, str. 6):

„Také ve vojenské oblasti slouží výchova, výcvik a vzdělání k tomu, aby bránily a zachraňovaly lidi. To neplatí jen pro vojáky pod mandátem OSN v mírových operacích,

ale pro činnost všech vojáků obecně. Cílem vojenské činnosti není zabít co nejvíce nepřátel, nýbrž obnovit svobodu a mír" (volný překlad autora článku).

Jestliže do roku 1989 bylo cílem vyhrát válku, nyní je cílem válce zabránit. V tom vidím zásadní změnu.

Jako příklad změny filozofie (návoru a pojetí) obrany chápu novou strategickou koncepci NATO, přijatou v listopadu 1991. Ta bere v úvahu změněnou situaci a reaguje na ni vytvořením sil, které s různým stupněm pohotovosti mají pomoci řešit rizika, ohrožení nebo krize. Jde o síly reakce (okamžité a rychlé). Pro jejich činnost není typické pouze bojové použití, ale také demonstrace síly, v nutném případě poskytnutí humanitární pomoci. Hlavním úkolem těchto sil je udržet mír, zabránit vzniku ozbrojeného konfliktu, případně zamezit jeho šíření. Pro případ, že se nepodaří tento úkol splnit, jsou zde hlavní obranné síly (jejich součástí se stanou i síly reakce) s úkolem použít vojenskou sílu v jejím „válečnickém“ charakteru. Takto je teoreticky postaveno základní poslání, které je konkretizováno v úkolech, uvedených v dalších dokumentech.

Podle mého názoru právě tato filozofie nebyla v AČR přijímána. Sice se okopírovaly pojmy síly okamžité a rychlé reakce, hlavní obranné síly, ale vůbec nebyl pochopen obsah jejich činnosti a smysl jejich použití. Chyběla tedy patřičná filozofie, vytvářející potřebný teoretický základ pro další konkretizaci ve výstavbě AČR. Navíc uvedené pojmy se objevily až někdy v roce 1997, což představuje nejméně pět let zaostávání za NATO.

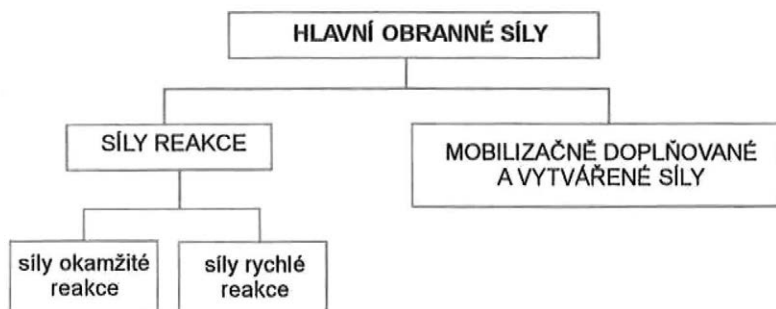
Filozofie použití armády by měla vytvořit teoretický základ pro stanovení úkolů a podle těchto úkolů by se měla vytvářet koncepce výstavby AČR. Ta bude mít také síly, schopné reagovat na ohrožení a krize, připravovat se na potenciální rizika, mít tyto síly mírově naplněné a schopné okamžitého použití pro takové úkoly, jaké vyžaduje současná doba. Budou součástí hlavních obranných sil.

Než se však vytvoří nějaká organizační struktura, měla by předcházet teoretická studie, obsahující základní teoretické úvahy vztahující se k dané problematice. Jde zejména o charakteristiku a poslání k jakým úkolům bude daná struktura předurčena. Je patrné, že naše „síly rychlého nasazení“ byly vytvořeny spíše z náhlého vnuknutí, z touhy rychle se podobat Západu než po zralé úvaze. Toho bychom se měli nadále vyvarovat.

Výstavba armády vyžaduje také vlastní filozofii, aby byla připravena nejprve odpovídající teorie, poslání a úkoly. Z toho by pak měla vycházet struktura. Uvádím-li potřebu sil reagování na krize, měly by se skládat ze všech součástí a druhů vojsk, které v AČR existují. Nazývám je „malou armádou“. Vzhledem k vyhodnocovaným rizikům a potenciálním ohrožením jejich součástí může být i „vojsko územní obrany“.

V řadě článků, zabývajících se obranou ČR, zejména v čísle 4/97 tohoto časopisu, je prioritní náhled na vojenskou obranu země. Je jisté správné se tím zabývat. Ovšem začlenění sil okamžité a rychlé reakce musí nutně změnit tuto prioritu, pokud mají naplnit svoje funkční poslání. Úkolem těchto sil je reagovat na ohrožení a krize, samy o sobě nejsou předurčeny pro vedení ozbrojeného konfliktu. Když se nepodaří zvrátit negativní vývoj krize, spojí se s mobilizovanými silami a společně vytvoří hlavní obranné síly, které jsou předurčeny k ozbrojené obraně země. To je jejich poslání. Pokud bychom to chtěli zobrazit, schéma (viz) by mohlo být následující:

Síly reakce (domnívám se, že vhodnější český pojem je síly reagování na krize, neboť vystihuje přesněji jejich poslání) jsou předurčeny pro období do zahájení války. Tvoří je

Schéma

mírově naplněné svazky, útvary a jednotky pozemních, vzdušných sil, logistiky, samostatných součástí AČR.

Mobilizačně doplňované a vytvářené síly jsou mobilizačně doplňovány po přijetí příslušných rozhodnutí diferencovaně podle potřeby vojenské obrany země před napadením. Tvoří je opět svazky, útvary a jednotky pozemních, vzdušných sil, logistiky, samostatných složek, které nejsou zařazeny v první části.

Nepodaří-li se odvrátit krizi, ztratí síly reakce svoje poslání a zařadí se do hlavních obranných sil. Jejich speciální název již nebude potřebné používat.

Tím, že dávám do popředí otázku činnosti mírově naplněné části armády se zaměřením na reagování na krizi, nijak neodmítám potřebu vycvičit a vybavit ji tak, aby byla schopna účinně bránit stát při ozbrojeném napadení, tedy být schopna bojovat.

Na dokreslení úvah bych chtěl uvést dva příklady, které ukazují, že otázka členění či složení AČR nebyla důsledně pochopena. V časopise Vojenský profesionál č. 10-12/97 v článku „Jaký bude nástupce ještěrky“ (str. 8, odst. 1) mjr. Ing. J. Repko nazývá síly okamžité reakce, rychlé reakce a hlavní *branné* síly jako jednotky pozemního vojska. Stejně tak zřejmě tuto otázku nepochopil Ing. J. Janošec, CSc., který v časopise Vojenské rozhledy č. 4/97 v článku „Zajištění budoucí bezpečnosti ČR“ na str. 27 v části „organizační struktury“ dává orgány velení a řízení či pozemní síly na stejnou úroveň jako síly okamžité a rychlé reakce.

Obranu ČR můžeme posílit snížením počtů pěchoty a tanků a zvýšením počtů jednotek ženijních, zdravotnických a týlových. Na první pohled jde o názor nelogický, ale ve svých důsledcích obsahuje požadavek na spoluúčast ČR v mezinárodních operacích na udržování míru a v humanitárních akcích. To má vliv na koncepci výstavby AČR.

Ještě se vyjádřím k myšlence „řešit obranu země vlastními silami“, která se objevovala v mnoha dokumentech. V ní vidím nepochopení současné doby. Není bezpodmínečně nutné, aby existoval mezinárodní bezpečnostní mechanismus, stvrzený smlouvami, ale je bezpodmínečně nutné, aby nedošlo k ozbrojenému konfliktu (válce). To už není záležitostí jednotlivé země. Válka v Evropě by se dotýkala každé země. Nikdo nemá právo, aby se sobecky staral pouze o vlastní bezpečnost a neuváženou politikou vytvářel případně krizi, které ohrozí řadu dalších států. V tom by bylo potřebné chápat smysl obrany ČR. Jistě je lákavá představa realizace Bismarckovy teze o významu Čech. Je však potřeba obranu v současné Evropě chápat reálně a rozumně.